

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1094

מסכת שבת ס"ה - ע"א ♦ דמאי ז', ד' - ז', ז'

בס"ד, ט"ז אייר תש"פ

השבוע בגליון

- ◆ חילול שבת ואיסורי תורה לצורך רפואות סגוליות וקמיעות
- ◆ כאשר התרנגולת קראה כתרגוול

- ◆ מי שברך בשם האב או האם?
- ◆ זכות האם גדולה
- ◆ אדם יסודו מעפר

דבר העורך

סע לוינא אדוני

מעשה ביהודי שהגיע אל מעונו הדל של רבינו החפץ חיים, זכר צדיק לברכה, ובקשה מעניינת בפיו.

רבי, שח היהודי, מינקותנו למדנו, כי הרשעים זוכים לשכר בעולם הזה, והצדיקים זוכים לשכר בעולם הבא. לפי מצבי בעולם הזה למדתי שצדיק אני. אולי יתפלל כבודו לפני בורא עולם, שיטול מצווה אחת, אחת בלבד, ממצבור המצוות שלי וימיר אותה לחיי העולם הזה, כמו הייתי רשע עם מצווה אחת בלבד.

נכמרו רחמיו של החפץ חיים זצ"ל על היהודי, והוא פינה מזמנו היקר ורקם עבורו סיפור כדי להמחיש לו עד כמה אבסורדית בקשתו.

מעשה במלך, סיפר החפץ חיים, שירד לרחוץ בנהר להנאתו ללא מלווים, שומרי ראש ומלחכי פינכה. לפתע, בשהותו בטיבורו של הנהר, תקף אותו דבר מה, או כך נדמה היה לו. הן אם כן והן אם לאו, ברי היה שתקפוהו

דף טו/ב כל מנייני בשמא דאימא

מי שברך בשם האב או האם?

בגמרא נאמר כי כאשר לוחשים סגולות שונות לצורך אדם מסויים, יש להזכיר את שמו ואת שם אמו. אכן, לעולם כאשר הגמרא מציינת לחשים היא אומרת, "פלניא בר פלניתא" (ראה גיטין טו/ב, עבודה זרה יב/ב).

בזוהר הקדוש (לך לך ס"ד) נאמר, כי הזכרת שם אמו של האדם שעליו מתפללים, נדרשת מן הפסוק (תהלים פו/טז): "והושיעה לבן אמתך". בטעמו של דבר יש שאמרו, כי זיקת האם לבנה וודאית יותר מזיקת האב לבנו, שהרי אין כל ספק שהיא האם (ראה מהרש"ל כאן, ו"פרי חדש" ושע"ת ריש סי' קי"ט).

גם מפסוקי התורה אפשר להיווכח כן. כאשר יצחק אבינו בירך את יעקב הוא אמר (בראשית כז/כט): "וישתחו לך **בני אמך**". ואילו את ברכת יעקב אבינו לבנו יהודה: "ישתחו לך **בני אביך**", ביארו חז"ל, כי יעקב ביקש לברכו שכל אחיו ישתחו לו, גם אחיו מאב ולא רק אחיו מאם.

זכות האם גדולה: "בן יהודע" כותב, כי מטבע הדברים נשים חוטאות פחות מגברים, שהרי אינן מצוות בחלק מן המצוות ואין בהן חשש של עוונות חמורים וכן ביטול תורה. לפיכך מזכירים את שם האם, שיש בכך פחות אפשרות היזק וקטרוג על האדם שעליו מתפללים.

כל האמור הוא בתפילה על האדם בעודו בחיים. ברם, כידוע, מנהג בני אשכנז להזכיר את שם האב בתפילה הנאמרת לעילוי נשמת נפטר, ומקור מנהג זה בספר "חסידים" (סי' רמ"ב), וכן כתב בעל הפלאה, בספרו על התורה "פנים יפות" (פרשת בהעלותך).

אדם יסודו מעפר: בספר "מקור החסד" על ספר "חסידים" (שם) כותב ביאור מעניין לחלק בין תפילה על אדם חי לבין תפילה על אדם שהלך לבית עולמו, על פי דברי הגמרא (נדה לא/א) שבשרו ודמו של אדם מאמו, ועצמותיו מאביו. לאחר פטירתו של אדם בשרו הופך רימה ותולעה, ונותרות רק עצמותיו, שמאביו הן [ועיי"ש מה שביאר עוד על פי דברי הרמב"ן עה"ת ויקרא יב/ב].

צעילוי נשמת

מרת **חיה מובשובסקי** ע"ה

ב"ר זלמן ז"ל

נלב"ע כ"א באייר תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם ברנשטיין** ז"ל

ב"ר אביגדור הכהן ז"ל

נלב"ע כ' באייר תשס"ה

תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **זלמן פנחס מובשובסקי** ז"ל

ב"ר חיים זאב ז"ל

נלב"ע ט"ו באייר תשע"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

דף סז/א יוצאין בביצת החרגול

חילול שבת ואיסורי תורה לצורך רפואות סגוליות וקמיעות

"פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה".

במהלך הדורות התקבצו שאלות שונות אל שולחנם של גדולי ההוראה, אשר נדרשו להכריע אם מקרים שונים נכללים בכלל המפורסם: "פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה". אחת השאלות הסבוכות עוסקת ברפואה סגולית - האם מותר לעשות סגולה רפואית שביצועה כרוך באיסור.

ובכן, משנה היא במסכת יומא (פג/א): "מי שנשכו כלב שוטה, אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ורבי מתיא בן חרש מתיר". המפרשים מבארים, כי התנאים נחלקו אם אכילת כבד מרפאת באופן וודאי, ולפיכך, יש להתייחס אל אכילת הכבד כרפואה לכל דבר, או שמא אין אכילת הכבד נחשבת רפואה וודאית, והרי היא אסורה, מפני שהכלב הוא בעל חיים טמא.

ברם, הרמב"ם (בפ"י המשניות) מסביר, כי מחלוקת התנאים מתמקדת בנידונו; אם איסורי התורה נדחים מפני רפואה סגולית. לדעתו, אכילת כבד השוטה היא רפואה סגולית, ומאחר שחכמים אוסרים, הלכה כמותם, ואין להתיר את איסורי התורה למען רפואה סגולית: "אין עוברים על מצוות אלא ברפואה בלבד... בדברים המרפאים בטבע, והוא דבר אמיתי הוציאו הדעת, והנסיון הקרוב לאמת. אבל להתרפאות בדברים שהם מרפאים בסגולתן אסור. כי כחם חלש, אינו מצד הדעת, ונסיונו רחוק... וזה העיקר דעהו וזכרהו, כי הוא עיקר גדול".

הלומד את משנתנו, מוצא עצמו תמה ביותר: "יוצאין בביצת החרגול ובשן השועל ובמסמר מן הצלוב, משום רפואה". הגמרא מסבירה, כי עצמים אלו מרפאים בדרך סגולה, ולפיכך הותר לטלטלם בשבת. כיצד יסביר הרמב"ם את משנתנו?

הרדב"ז (בתשובותיו ללשונות הרמב"ם סי' קנ"ג) עוסק בשאלה זו, תוך שהוא כותב, כי הרמב"ם עצמו סותר את דבריו, מפני שבפירושו למשנתנו הוא מבאר, ששן שועל מרפאת על דרך הסגולה, שן שועל חי מועילה לעורר ישנים, ושן שועל מת מועילה להרדים. הרי לנו, כי הותר חילול שבת לצורך רפואה סגולית.

רדב"ז מבאר תחילה, כי יש להבדיל בין אכילת כבד כלב לבין האמור במשנתנו. במשנה במסכת יומא העוסקת במי שנשכו כלב, מדובר במקרה שבו עליו לעבור על שני איסורי תורה. א. לאכול כבד כלב, שהוא בעל חיים טמא. ב. לאכול ביום כיפור. לעומת זאת, איסור ההוצאה במשנתנו הוא מדרבנן בלבד, מפני שאינו כדרך הוצאה, וחכמים התירו הוצאה זו לצורך רפואה סגולית.

רדב"ז מוסיף ומחלק בין שני האיסורים, שהרי למדנו בגמרתנו, כי אין איסור לטלטל תכשיט בשבת, לבד מאשר באותן פעמים שחכמים חששו שהעונד את התכשיט יסירו מעליו. מעתה, מאחר שהעונד את ה"סגולה" בטוח כי סגולה היא, אף על פי שהוא טועה, מבחינתו הוא עונד סגולה ואין להחשיב את הדבר כמשוי [וע"ע בספר "תוספת יום הכיפורים" מהמהר"ם חביב זצ"ל, יומא שם, שביאר מתי יש איסור דרכי אמורי לדעת הרמב"ם, ומתי מותר משום רפואה].

דף סז/ב ותרנגולת שקראה גברית

כאשר התרנגולת קראה כתרנגול

מנהג מעניין נפוץ בעבר בקרב הקהילות במזרח אירופה - תרנגולת שקרקה כתרנגול, אחת דינה לשחיטה. עובדה זו הופכת ממעניינת למרתקת, עם הגילוי כי הוראה זו נכתבה בצוואתו של רבי יהודה החסיד.

מיד התזזית והבעתה, הרעד והחלחלה, וחברו עליו יחד להוציא את נשמתו בסערת המים. כמעט שאיבד את ממלכתו, אלמלא קפץ למים כפרי שהתגורר על גדות הנהר וחילצו אל חוף מבטחים. נטל הכפרי את האיש, שלא ידע כי מלך הוא, חיממו, הלבישו, השקהו והאכילו ושילחו לדרכו בטוב לב.

טרם פנה המלך לדרכו, הוציא פנקס מתרמילו, רשם על נייר קטן מה שרשם, והפקידו בידי האיכר. בתגובה למבט האטום שבעיני האיכר הפטיר המלך: לך לבנק.

וילך האיכר אל הבנק בו לא ביקר מעולם, ואת שערי לא חנן עד הנה אף לא במבט בוחן יחיד. שוער המקום מיאן להכניסו עד שנפרד מקבוצת האוויזים שנלוותה אליו, ובעודו עומד בתור בחן את נהלי המקום. הנהון בראש. הגשת הפתק. המתנה קצרה. חתימה. קבלת הכסף. הנהון בראש.

בהגיע תורו, שלף את פתקו המקומטת, הנהן בראשו, הניח את הפתק על הדלפק ותלה את מבטו גבוה, כפי שעשה העומד לפניו, בעת ההמתנה לצלוחית הדיו בה יתבקש לטבול את אגודלו.

הוא הוריד את מבטו אל הפקיד, וראהו יושב ללא נוע, רק ראשו נע ונד קלות. זו היא המחאה מבית המלוכה, אך איני יכול לתת לך כסף. לא עזרו תחנוניו, איומיו, אף לא מהלומות קלות, מאומה. הוא זעם ורתח, המחאה של המלך אינכם מכבדים?

הגיע המנהל, אלא מה, אשר הסביר בשבעה סגנונות דיבור, כי כל הכסף שבבנק אין בו כדי להשלים אף לא עשירית מן הסכום הנקוב בהמחאה זו. סע לוינא אדוני. בווינא ממוקם המשרד הראשי של הנהלת הבנק. שם, בחדרו של המנהל הראשי, ממוקמת הכספת הגדולה, הצג לפניו את ההמחאה אדוני. שם מקומך. סע לוינא אדוני.

על ציוויו זה של רבי יהודה החסיד, ועל ההשערות השונות באשר למקורו, במאמר שלפנינו.

רבי יהודה החסיד היה מקדושי עליון בראשית תקופת הראשונים, וספרו "ספר חסידים", מלא וגדוש בדברי חסידות שונים. מלבד זאת, הוא הותיר אחריו צוואה ארוכה רווייה בהנחיות שונות. טעמן של רבות מהן אינו גלוי אלא סתום וחתום בפנינו, ואחת הידועות שבהן היא הוראתו להמנע משידוך כאשר שם אבי המיועדת ושם המיועד זהים.

בצוואתו זו מורה רבי יהודה החסיד (סי' נ; ובדפוסים אחרים סי' נ"ט - ס'): "תרנגולת שקראה כמו תרנגול ישחטנה מיד, וכן כל דבר שינוי יסירנו מן הבית". על הנחייתו זו נשתברו קולמוסים רבים, לאור האמור בסוגייתנו: "האומר שחטו תרנגול זה שקרא ערבית, ותרנגולת שקראה גברית יש בו משום דרכי האמורי", שכידוע, אסרה עלינו התורה לנהוג במנהגי אומות העולם וללכת בדרכי האמורי, כנאמר (ויקרא יח/ג) "ובחוקותיהם לא תלכו". כיצד, איפוא, יתכן, שרבי יהודה החסיד יורה הוראה מנוגדת בעליל להוראת הגמרא, ששחיטת תרנגולת הקוראת כתרנגול, יש בה משום דרכי האמורי.

מהרי"ל ובני דורו ניסו גם הם להבין את דברי רבי יהודה החסיד. "שמעתי ממהר"א מוינא", כותב מהרי"ל (שו"ת מהרי"ל סי' קי"א), ש'אומרים העולם' שרק האומר שהוא שוחט את התרנגולת מפני שהיא מקרקרת כתרנגול עובר על איסור, ברם, השוחטה מפני כך ואינו מבטא זאת בשפתיו, אינו עובר על איסור. אכן, כך פסק הרמ"א להלכה (י"ד סי' קע"ט סעי' ג') והוסיף: "וכן הוא המנהג". הא למדת, כי הוראתו של רבי יהודה החסיד נפוצה בתפוצות ישראל (ע"ע מהרש"א חולין צה/ב ד"ה "כאליעזר", ט"ז שם ס"ק ב; "שלטי הגיבורים" עבודה זרה דף ט/א מדפי הרי"ף).

אין זה מדרכי האמורי: דעתו של הגאון מוילנא זצ"ל, לא היתה נוחה מחילוק זה (ביאור הגר"א שם), והוא מבכר על פניו את תירוצו של המהרי"ל עצמו (שם), שגירסה אחרת היתה בגמרתו של רבי יהודה החסיד, חלף "הרי זה מדרכי האמורי", בגמרתו היה כתוב: "אין זה מדרכי האמורי" [ועיין רש"י כאן ד"ה "יש בו", שמוכח מדבריו שהיו חילופי גירסאות בסוגייתנו בעניין זה].

גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרת שר התורה מרת ראש הישיבה
הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חנים התקשר עכשיו: *3764

המנהל סיים את דבריו, והם החליפו ביניהם מבטים ללא מילים. הוא, המנהל, עמד חנוט בחליפתו, רגליו נטועות בנעליו המבריקות, חגורת עור בוהקת חוצה בין שני חלקי גופו, עניבה סוגרת סביב צווארו ושני עיגולי זהב תולים מול עיניו. מולו ניצב הכפרי, בוקע מתוך מגפיו המגושמים, בגדיו זרוקים על גופו בערבוביה וכובע עצום מאהיל על גופו. לשניהם היה ברור, כי המנהל היה שמח מאד להתחלף איתו. העובדה שברגע זה אין בכיסו של הכפרי פרוטה לפרוטה, אין בה מאום. את האמת שניהם יודעים. קצת סבלנות. סע לווינא אדוני.

במדרשים נאמר כי כאשר יהודי מקיים מצווה, הוא מקבל את ההמחאה היקרה ביותר (ויקרא רבה פרשה ל"ד): "אדם עושה מצוה - מי כותבה? אליהו ומלך המשיח! והקדוש ברוך הוא חותם על ידיהם"!!!

סיים החפץ חיים זכר צדיק לברכה, והיו דבריו כצרי ומרפא על לבו של היהודי שישב לפניו: ר' יהודי, הן וודאי אין צורך להסביר לך, שהמחאה אשר נכתבה על ידי אליהו הנביא ומלך המשיח, ונחתמה על ידי הקדוש ברוך הוא, אי אפשר לבקש לפרוע בעולם הזה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

מרת **חדוה פרנצי מאיר** ע"ה

ב"ר שמעון הירשברגר הי"ד נלב"ע ט"ו אייר תשע"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י התנה ובתה

מאיר ורחל וינגר - קדומים

לעילוי נשמת האשה הצדיקה בעלת החסד

מרת **רחל** בת יעקב ז"ל נלב"ע כ' אייר תש"ע

ולעילוי נשמת הר"ר **שמואל פישל** ז"ל בן צבי שיבלחט"א ד' אב תשע"ז

תנצב"ה

הונצחו ע"י **צבי הרטמן** שיח' וילדיו **תמר ואייל** שיחיו - חיפה

יש שאמרו, כי רבי יהודה החסיד מעולם לא ציווה לשחוט את התרנגולת דווקא, אלא ניתן גם למוכרה או להרחיקה מן הבית, ולפיכך, שחיתתה אינה בכלל דרכי האמורי, מפני שאינה נעשית בדווקא ("מחשבות בעצה", יו"ד סי' ח').

תשובה מקורית ביותר אנו מוצאים בשו"ת "בן פורת" למהר"י ענגיל (ח"ב סי' י"א). הוא כותב, כי השוחט תרנגולת זו מפני שרבי יהודה החסיד ציווה לעשות כן, אינו עובר על איסור דרכי האמורי, שהרי אינו נוהג כן מפני מנהג הגויים.

ומדוע אכן רבי יהודה החסיד ציווה כן? מפני שכבר בימיו רווח ביותר מנהג זה, וכאשר הוא נוכח שהציבור נכשל בדבר, עמד וציווה לעשות כן. מעתה, השוחט תרנגולת זו מפני שרבי יהודה החסיד ציווה כן, אינו עובר על איסור... (עיי' בספר "מקור החסד" לגר"ר מרגליות זצ"ל על ספר חסידים. ע"ע בספר "שמירת הגוף והנפש" ח"ב עמ' תשי"ג ואילך).

פנינים

דף סו/א

מאן תנא

הביטוי "מאן תנא" כה מצוי ושגרת, עד שאין אנו נותנים דעתנו לתמוה עליו - הרי מקובלנו, כי סתם משנה רבי מאיר היא, ומה מקום יש להקשות מי הוא התנא שאמר מימרא זו?

אין זאת אלא, כי ביטוי זה שמור למקומות בהם היה ידוע, כי ודאי רבי מאיר אינו בעל המשנה, או אז הקשו מיהו התנא בעל השמועה - המשנה הזאת ("הליכות אלי" סי' ת"ק. מתוך דברי התוס' מו"ק ב/א ד"ה "מאן תנא").

נשלמות

הגמרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה

לראשונה: מואר מניקד מפוסק עותק חשק ללימוד

בתוספת משניות בגליון הדף להשלמת לימוד הש"ס

בסוף הכרך נוסף ביאור למשניות - 'מאורות המשנה'

להשלמת הלימוד בהלכה למעשה צורה החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה'

הדגשות בתחילת ענין בתוספות.

נוסח הגמרא והמפרשים מונה ומתוקן במיטב המסורת של מהדורות הש"ס של 'עין והדר'

הגמרא, הרשי' והתוספות מניקדים ומפוסקים בדיוק ובשלימות

רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמנועת כאבי עיניים

עד
שהחברותא
מכין לעצמו
תה"

גם ר' בנימין
מחשובי האברכים באלעד,
לא מפספס אף יום.
2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

חיים של תורה

להשיג בהגויות הספרים
מוקד הזמנות: 02-8043333

